

Sloboda, neshvaćeno životno dobro

Kada je 1413. godine počelo doba Duše svesti, pokrenula su se u potezu takozvane prosvetnosti svakojaka prevratnička dešavanja. Centralni događaj ove razvojne struje pored Francuske revolucije predstavlja Reformacija preko Luthera i Calvina. Upravo na pozadini navoda Rudolfa Steinera pripada ovom događaju sasvim naročiti značaj. Nažalost oba prevrata (rušenja) nisu mogla da dostignu svoj stvarni cilj, tako se u svakom slučaju izražava Steiner. Francuska revolucija (1789-1799) se sasvim izvesno nalazila u vazduhu, ali je bila ipak prouzrokovana od strane engleskih loža kao uspeli pokušaj, da se rival Francuska isključi. Tako to čitamo kod Karla Heisea u knjizi „Okultne lože“, koja je bila objavljena negde 1920. godine. Britanskom loža-bratstvu bilo je jasno, da bi socijalno pitanje dohvatiло ljude kao kosmički impuls. Njima se radilo o tome, ne možda samo da se britanski narod uzdigne, nego koliko je to moguće da se na neprijateljskom području odigra zastrašujući primer takvog prevrata (ustanka), da bi britanci za sva vremena bili izlečeni od revolucionarnih misli. Dakle bio je to već jedan pravi kosmički impuls, koji se ulio u Francusku revoluciju, ipak su uslovi preko loža bili postavljeni tako, da nikako nije mogao biti pronađen dobar, praveden izlaz. Zbog toga se takođe nije dogodilo stvarno oslobođanje naroda od plemstva i njegovih privilegija, već se konačno završilo krunisanjem Napoleona (1804), što je mnogima predstavljalo gubitak smisla revolucije. Nakon što je Napoleon isto tako uz britansku podršku bio pobeden, održan je 1814. Bečki kongres, na kome su doduše iznova uređene zemlje i posedovni odnosi, ipak bez da se i dotaklo socijalno pitanje, kao npr. suprotnost onog ko poseduje vrednosti i onog ko nema ništa.

Nije bolje prošlo oslobođanje ljudi od moći klera (sveštenstva) kroz reformaciju, koja je htela ne samo da otrese (zbaci) do ideologije propalu katoličku veru, već je pre svega trebala da omogući istinsko hrišćanstvo. Jer na putevima crkve to, što je trebalo za dalji razvoj čovečanstva da proizade iz Hristovog impulsa, nije više moglo da dohvati ljudе. Oslobođanje od Rima i prevođenje Biblije bila su sigurno dobra i nužna dela. Ipak Luther i sâm Calvin pobrinuli su se za to, da je kasnije pod protestantizmom često još manje bila moguća lična sloboda, nego pod katoličanstvom koje su oni pobijali. Očito da ni Lutheru ni Calvinu nije uspelo, da se oslobode od starozavetnog Boga-Oca i da dođu do Boga-Sina. Pitanje je ipak, kako sebe karakterisati „hrišćanskim“, ako se svuda hoće da vidi samo Otac?

Čitava tragika postaje jasna, ako se predoči, da je Hristovo delo Golgota baš htelo da omogući čoveku nesebičnu ljubav na temelju lične slobode. Kako pak treba porobljeni ljudi, ljudi pod starateljstvom ili ljudi kojima je kroz religiozne propise oteta vlastita volja da dođu do obrazovanja svoje ljubav-sposobnosti? Jer ljubav se sastoji upravo u slobodnoj volji, slobodnoj snazi delanja. Ako ja nešto hoću slobodno, to znači, ako me ništa ne tera ili prinuđuje i ja to uprkos tome činim svesno, onda je to ljubav, koja usmerava moje razumevanje i pokreće moje ruke. Ako su dakle jedan Luther ili Calvin zaista hteli da zasnuju hrišćanstvo, tada su morali da se pobrinu za to, da tu budu slobodni ljudi, koji bi u sebi mogli da nađu Hrista u slobodi. Za istinsko hrišćanstvo je slobodan duhovni život nužna pretpostavka. Naravno da su za to potrebni takođe takvi

ljudi, koji teže ka slobodi. U svakom slučaju tome pripada neka nerazmerno jača ličnost, da bi pod datim okolnostima ostvarila slobodu.

Što do toga nije došlo, rezultat je okultnog delovanja britanskih loža i redova. Jer sloboda pojedinca nije trebala baš ni u kom slučaju da bude ostvarena. Naprotiv podržan je bio Ignatius von Loyola, koji je na bolesničkoj postelji dobio arimanske inspiracije kao temelj za jezuitizam koji je zasnovao, a koji predstavlja posvećenje u volji, što cilja na upravljanje drugim ljudima kroz školovanu vlastitu volju. On (jezuitizam) je ekstremna suprotnost slobodnom duhovnom životu. Kroz jezuitizam su bili veliki delovi već reformisanih krugova ponovo osvojeni. Kroz sve to pak Hristov impuls nije mogao imati učinak na način, da bi Srednja Evropa mogla da sledi svoj stvarni zadatak, koji se sastoji u obrazovanju istinskog hrišćanstva. Postojale su dve crkve, ali nijedna od obe nije davala shvatanje hrišćanstva i nalaženje Hrista u sebi. Time je pak čoveku ostao skriven smisao zemaljskog postojanja, a kultura Srednje Evrope je konačno zapala u dekadenciju. Jer samo u meri, u kojoj se razume Misterija na Golgoti, razume se takođe smisao Zemlje i čoveka. Ovaj smisao se iznova sastoji u delanju iz ljubavi, koje je moguće samo pod uslovom slobode. Kroz smrt na krstu najvećeg Boga bili su sloboda i ljubav tek mogući za čoveka. Ali ako se čovečanstvo drži daleko od znanja o ovoj povezanosti, tada preti to, da Hristovo žrtveno delo postane nedelatno. I tačno to je uvek ponovo bilo pokušavano da se dostigne.

Prahrišćanstvo je bilo neko zabranjeno posvećenje, koje nikada nije saopšteno javnosti. Utoliko je hrišćanstvo moralo biti prakticirano u tajnosti. Ali okulti krugovi Rima su znali, da se Hrista nije moglo potpuno prikriti, jer je tada uvek ponovo bilo ljudi, koji su sasvim neposredno doživljavali Hristov događaj u unutrašnjem gledanju. U prvim stoljećima ljudi je uvek iznova bilo dohvatalo doživljavanje jevandjelja. Takođe je sve više dolazilo do takozvanog prirodnog posvećenja u hrišćanstvu u Trinaest svetih noći. Pesma o snu Olafa Astesona daje opis ovog dešavanja. u kome dotični čovek 24. decembra pada u neku vrstu snolikog transa, iz koga se ponovo budi 6. januara. U ovom vremenu on doživjava Hristov događaj i posle buđenja se seća toga. Iz ovog i drugih razloga bilo je oko 333. godine hrišćanstvo u Rimu proglašeno za državnu religiju. Doduše izjavljivali su kolegijum Pontifexa i njihova glava, Papa, šta tačno hrišćanstvo treba da bude. Oni su se malo-pomalo brinuli za to, da crkva može biti povezana sa Hristom, ali da vernici učestvuju u Hristovom delovanju samo kroz Božije službe.

Rudolf Steiner je naveo, da je samo u prvom stoljeću crkveno hrišćanstvo moglo imati prihvatljivo delovanje. Šta je tačno time mišljeno, nije bilo napomenuto. U drugom stoljeću, kada je trebalo da započne razvoj slobode pojedinačnog čoveka, postalo je crkveno hrišćanstvo – ne gledajući izuzetke – instrument neslobode. Izuzeci su se sastojali npr. u Školi iz Chartresa ili u drugim visoko-razvijenim manastirskim kulturama. Pre Francuske revolucije manastiri su bili štaviše utočište kmetova (robova), koji su se na silu rešili (oslobodili) svojih gospodara. U sredini 15. stoljeća sve više ljudi je počelo da teži ka ličnoj slobodi. Oni su sledili Parsifala, koji je kao praslika Duše svesti već u 9. stoljeću proživeo to, što je od 15. stoljeća predstojalo celom čovečanstvu: **ne biti više vođen od strane drugih i ne biti nesvestan radi volje gospodara, već hteti iz samog saznanja i svesno-odgovorno delati**. Ali za sve to je prepostavka bila ta mnogo-pobijana sloboda.

Rudolf Steiner karakteriše slobodu u svom znamenitom delu „Filozofija slobode“ na način, da kaže, sloboden bi bio čovek, koji motive svog mišljenja i delanja u potpunosti

prozire. Ja sebe ne mogu smatrati slobodnim bićem, ako mi razlozi (osnove) mog mišljenja i delanja nisu sasvim svesni. Ali, ako su mi oni poznati, ja ne mogu da tvrdim, da bih bio na bilo koji način gonjen ili prisiljen, već ja hoću dotično delo. I ja tačno znam šta i zašto to hoću. Dakle ja sam sloboden.

Nasuprot tome zadržavaju se tvrdoglavu različiti nesporazumi u svesti današnjeg čoveka. Sveopšte biva uvek prihvaćeno: čovek je sloboden, jer može slobodno da bira, šta da učini. Ali to je jedna sasvim neispravna predstava. Ako se potpuno proizvoljno može birati, tada se baš ništa određeno neće i ne bira. Ako se hoće nešto određeno, tada nije potrebno birati. Mogućnost biranja ne sadrži nikakvu slobodu. Ona je pogrešni kriterijum, da bi se odlučilo o slobodi i neslobodi čoveka. Ako ja kupim crveni pulover, ja upravo ne želim da kupim plavi ili zeleni pulover. Reći, da sam sloboden, jer sam dabogme mogao da kupim i plavi ili zeleni pulover, jeste besmislica. Naravno da se u životu nalazimo uvek iznova u situacijama kada treba da odlučimo, pa ipak one nisu prikladne, da utvrde slobodu ili neslobodu čovekovog mišljenja i delanja.

Iz psihologije dolazi onaj prigovor protiv slobode, da postoje nesvesni uticaji, koji bi se mogli nalaziti u osnovi naših odluka. Mi dakle ne bismo bili slobodni, već bismo bili upravljeni iz našeg podsvesnog. Uopšte nije sporno, da postoje takvi slučajevi. Ali, kao što je rečeno, situacija odlučivanja je dabogme mogućnost biranja i ona jednostavno nije pogodna, da se utvrdi to što se želi. Ali isto tako je jasno, da, ako ne znam zašto izvršavam neko delo, ja razume se nisam sloboden. Ako pak to znam, tada me ne goni ništa nesvesno, već upravo svesno. **Ako dakle činim to što svesno hoću, onda sam ja savršeno sloboden. Jer niko osim mog Ja nije taj ko hoće.**

Utoliko čovek mora sebe da spozna istovremeno kao slobodno i neslobodno biće. Kao prirodno biće, koje biva gonjeno kroz nagone, požude, instinkte, temperamente, navike i karakter, on je nesloboden, jer ovi više ili manje nesvesno hoće u njemu, njega podstiču na dela. Kao Ja-biće je čovek sloboden, ukoliko on svesno prozire motive svog delanja ili ne-delanja.

E pa sloboda pak nije samo neko definisano stanje, već je ona unutrašnji doživljaj. Može biti veoma potresno ako se utvrdi, da je čovek ipak jedan samostalan deo sveta, koji sasvim slobodno stvara uslove postojanja za druge, jednostavno kroz svoje slobodno htenje. Pretpostavljam, da je samo veoma malo ljudi došlo do ovog moralnog doživljaja, jer opšta slika sveta ne poznaće pravu slobodu.

Ako sada još jednom pogledamo pojam slobode i upitamo se, u kojoj meri treba zahtevati slobodu za pojedinačnog čoveka i kako bi mogla da bude obrazložena (objašnjena) svaka vrsta ograničenja slobode, biće još jednom jasna čitava mera pogrešnog razvoja. Sloboda je data, ako čovek prepozna to, što se nalazi pred njim, i može hteti odnosno delovati, kako on to primereno spoznaje kao istinito i moralno. Ovo svakako važi tek od kada je Duša svesti ušla u razvoj, i time omogućila saznavanje misaono istinitog, moralno lepog i moralno dobrog. Utoliko je u starom vremenu nesloboda pojedinca bila nužnost. Svako je pripadao svom krvnom srodstvu, svom porodičnom stablu, svom narodu i bio je životno sposoban samo unutar ove zajednice. Njegova sazajnja sposobnost nije bila dovoljna, bez poricanja života krvno srodne grupe. Može se razmislati, da je na tronu porodičnog kneza sedelo pravo grupno Ja ili grupna duša, koja je delovala kroz kneza i od koje su bili zavisni svi članovi stabla. Egzistiraju izveštaji iz ranijih američkih vremena, koji opisuju, da su pojedini indijanci bili zarobljeni i prema evropskom običaju poslati u zatvor. Ti indijanci su umrli. Oni su

bili odsečeni od svog porodičnog Ja. Iz ovog razloga pak za staro čovečanstvo nije mogla biti data nikakva sloboda pojedinca.

Put čovečanstva ka ličnoj slobodi bio je pak označen kroz plan sveta. Kroz Misteriju na Golgoti bile su stvorene direktnе pretpostavke za praksu (primenu, iskustvo) slobode. Ja je bilo ojačano i sa početkom vremena Duše svesti bila je takođe postala moguća lična sloboda. Razlozi, da se nekom čoveku zabrani sloboda, smeju počev od ovog vremena da važe samo još za decu, bolesne i kriminalce. Ipak to je bilo pobijano svim sredstvima. Gospodari sveta, koji su se odvajkada organizovali u različitim okulnim društvima, sve su uložili na to, da nikada ne postane stvarnost mogućnost slobode pojedinačnog čoveka. I oni su bili veoma uspešni. Samo činjenica, da mi danas još uvek dobijamo novac za život kao protivuslugu za rad, osigurava neslobodu masa i onemogućava barem i pokušaj za nekakav slobodan duhovni život.

Pitamo li danas ljude, da li se osećaju kao slobodni građani, tada ovo potvrđuje iznenadujuće mnogo njih. To pak znači, da oni nisu uopšte shvatili, šta zapravo znači sloboda, već nezgrapan postulat, da se u Nemačkoj eto može biti slobodan građanin, biva prihvaćen bez ikakvog pitanja. Sveprisutna nesloboda se kao takva višestruko ne prepoznaje. Brka se mogućnost biranja sa neshvaćenom slobodom.

Okultni uticaj na dešavanja tokom Francuske revolucije nalazi se npr. u tri velika ideala slobodi, jednakosti i bratstvu. Gotovo svaki čovek najpre odobrava ova tri idea. Pokuša li on pak čisto u predstavi da ostvari ova tri zahteva, tako on odmah udara na granice, koje mu pokazuju, da su to zahtevi koji se ne mogu ispuniti. Pa kako treba na primer da bude sprovedena jednakost svih, ako su istovremeno svi ljudi savršeno slobodni. Hoću li da isposlujem generalnu jednakost, tako mora veoma jako da bude ograničena sloboda pojedinca. I u osnovi su se ljudi s tim u vezi uvek iznova sporili, dok Rudolf Steiner nije razjasnio, kako treba razumeti tri duhovno realna idea. **Prema tome sloboda sme da vlada samo u duhovnom životu, jednakost se tiče pravnog života i bratstvo je za privredni život.** Samo tako se mogu ostvariti ta tri socijalna idea. Svakako se ovi ideali moraju razumeti kao realni uslovi postojanja, a ne u građanskom smislu kao ionako nedostizni ideali. Načinjene su ogromne štete kroz okultnu zbrku idea, koji su dabogme duhovne realnosti, a ne od ljudi izmišljena željena stanja. Sloboda u duhovnom životu je dakle neko Mora, a ne neko Može. Ona znači da je svako slobodan da iz duhovnog sveta primi ideje, time što on iz svog susreta sa svetom obrazuje svoja pitanja i čeka, šta će mu se pokazati kao rešenje. Time bi se potrebe pridodale talentima bližnjih pod uključivanjem umrlih i hijerarhija. U pravnom životu ne sme da vlada sloboda, nego danas još veoma, veoma malo shvaćena jednakost. Pravni život osigurava pojedincu prava prema svim drugim (ljudima). Glavno pravo nastaje kroz rad odnosno kroz celokupno postupanje. Pojedinac je nerazdvojno povezan sa posledicama svog postupanja, kako u pozitivnom tako i u negativnom. Pravni život treba da brine za to, da se niko neprepoznat ne odvoji od svojih dela, da druge kroz ova ograniči ili ošteti. To znači, uzročnik, počinilac se poziva na odgovornost, dok šteta – koliko je to moguće – ne bude izravnata. I isto tako pravni život treba da brine za to, da niko druge ne odvoji od njihovih dela, ako ovi druge (ljude) potpomažu ili obogaćuju. Da se odvoji od svojih unapređujućih dela sme jedino sâm čovek, time što on druge dariva. I ovde se nalazi sasvim velika greška, koju mi danas činimo ne prepoznavajući je: Mi prodajemo svoj rad. Mi se odvajamo od našeg dela (učinka, usluge) za finansijsku protivuslugu. To ne sme da bude ni u kom slučaju. Tako to nalazimo izvedeno u

navodima R. Steinera za Tročlanstvo socijalnog organizma. Odvajanje prihoda i rada je pitanje pravnog života. Ako pak pitamo, šta sad treba da bude jednakost, tada ja nudim sledeću formulu, koja je proizašla kao plod saznanja iz kursa škole za Novo mišljenje u poslednjoj godini.

U toj meri, u kojoj čovek daje to što on može,
stiče pravo, da uzme šta je njemu potrebno.

Čovek nije sloboden, ako daje šta se može, već isto: svako daje, šta *on* može. Takođe nije sloboden, ako uzima šta je potrebno, nego i ovde ide jednakost. Svako bi trebalo da uzme samo to, šta je *njemu* potrebno. Slobodan je u misaonom rasuđivanju, kako može da stvori to što je potrebno, kako može da se založi za to, da bližnji dobiju to što im treba. Ovo je danas savršeno nemoguće u našem sistemu. Pri tome ljudima ostaje nejasno, da se kroz postojeću neslobodu gubi beskonačno mnogo snage. Šta bi ljudi sve mogli da učine, ako ni na šta ne bi bili primoravani? Jer je današnja prinuda gotovo sav stručan rad – već samo kroz programe kompjutera i maštine za finalnu proizvodnju – koji dodatno koči ljude i otima im najvrednije što imaju, ljubav. Jer je slobodno delo, to, što ja hoću da uradim za druge, jer sam njihove potrebe učinio motivom mog delanja, pokrenuto od ljubavi, od slobodne volje. Svaki egoizam je neslobodna volja, zatečena u vlastitoj potrebi. Samo slobodna volja je ljubav.

Hans Bonneval

Preveo S. N.